

REVISTA ECONOMICĂ.

Apare odată pe săptămână.

„Revista Economică” se publică din însărcinarea și cu ajutorul institutelor de credit:

„Albina”, „Ardeleana”, „Auraria”, „Berzovia”, „Bihoreana”, „Bistrițana”, „Bocșana”, „Brădetul”, „Cassa de păstrare” Miercurea, „Cassa de păstrare” Săliște, „Chioreana”, „Cordiana”, „Corvineana”, „Crișana”, „Detunata”, „Doina”, „Economul”, „Făgețana”, „Fortuna”, „Furnica”, „Hațegana”, „Hondoleana”, „Humedoara”, „Iulia”, „Lipovana”, „Lugoșana”, „Luceafărul”, „Mielul”, „Munteana”, „Mureșana”, „Mureșanul”, „Nădlăcana”, „Nera”, „Olteana”, „Oraviceana”, „Patria”, „Plugarul”, „Racoșana”, „Sătmăreana”, „Sebeșana”, „Selăgeana”, „Sentinela”, „Silvania”, „Someșana”, „Steaua”, „Timișana”, „Ulpiana”, „Victoria”, „Vlădeasa” și „Zlăgnea”.

Prețul de prenumărare:
pe 1 an K 20.—, pe 1/2 an K 10.—.

DIRECTOR:
Dr. CORNEL DIACONOVICH.

Taxa pentru inserțiuni:
de spațiul unui cm² câte 10 fileri.

Anul III.

Sibiu, 9 Novembre 1901.

Nr. 44.

Pensiunile oficialilor de bancă.

— Proiectul fondului comun de pensuni. —

Intre decisiunile conferenței Directorilor de bancă din 20 Sept. a. c., ocupă un loc de frunte punctul E al concludului Nr. VIII, care cuprinde dispozițiuni importante pentru asigurarea viitorului oficialilor de bancă și al familiilor lor.

Anume prin decisiunea de sub întrebare „băncile asociate, încât nu ar avé încă fonduri de pensuni, sau întru cât aceste fonduri ar fi insuficiente pentru asigurarea viitorului oficialilor și familiilor lor, și nici nu ar fi prospecte ca aceste fonduri să se întărească în timp apropiat întru atât, ca să poată satisface această trebuință, — se solicitază cu toată insistența, să asigureze soarta oficialilor lor prin crearea unui regulament de serviciu și prin sistemisarea de pensuni pe calea asigurării de rente ori pe altă cale corespunzătoare scopului.”

Pentru realizarea uniformă și cât mai lesnicioasă a acestui scop, băncile interesate au fost învitate a cere intervențiunea Delegațiunii, care a fost însărcinată a erua și mijloci modalitățile mai avantajoase pentru executarea decisiunii Conferenței.

Această chestiune, prin urmare, va continua să formeze obiectul studiilor cercurilor competente, și în vederea împrejurării, că are să se delibereze în timp apropiat în mod definitiv, credem că discuțiunea ei în publicitate nu va fi inutilă.

Ce privesce meritul chestiunii, anume *trebuința neapărată a sistemisării pensiunilor*, credem că ne putem mărgini la cele ce s’au spus deja în revista noastră, atât în Nr. 18, în care chestiunea a fost pentru prim dată lansată, cât și în reflexiunile ce le a provocat articolul nostru și ce le am publicat

ulterior. Această parte a chestiunii este atât de clară și evidentă pentru ori-ce om care scie apreția rolul oficialilor într’o afacere de bancă și înruința lor decizetoare asupra activității și desvoltării acesteia, — încât ar fi de prisos a mai insista asupra motivării unei necesități în general recunoscute în cercurile băncilor noastre.

Nici nu ne îndoim, că băncile asociate vor accepta în principiu concludul conferenței. Remâne numai să se găsească și *modalități acceptabile pentru executarea lui*.

Această parte a chestiunii va forma acum obiectul exclusiv al cercetărilor noastre.

Părerea noastră a fost dela început, că sistemisarea pensiunilor pentru oficialii nostri de bancă, încât institutul ce îl servesc nu ar pute crea un fond suficient din resursele sale proprii, se va pute face numai pe calea asigurării de capital, rente sau pensuni la vre-un institut mai mare de asigurare. Această părere însă, așa se vede, n’a prea găsit aderenți în corpul oficialilor nostri; cel puțin numeroasele voci din sinul acestuia, cari s’au manifestat în seria de „reflexiuni” ce am publicat, au militat aproape toate pentru *înființarea unui fond general (sau comun) de pensuni*, și au și căutat să motiveze această propunere.

O spunem din capul locului, că motivele validitate pentru crearea fondului comun de pensuni, pe noi nu ne au convins, ci din contră, fiind lipsite aproape cu totul de ori-ce basă *reală*, ne au întărit numai în convingerea noastră, și ne indeamnă să susținem și mai departe cu toată hotărîrea propunerea noastră originară.

Nu se va pute nega, că acțiunea pentru asigurarea pensiunilor va avé cu atât mai multe prospecte de reușită, cu cât mai mult se va mișca pe base *reale*, deoarece institutele interesate numai atunci se vor pute angaja la executarea concludului conferenței, dacă

deoparte nu li-se vor cere sacrificii ce trec preste puterile lor și preste exigențele echității, și dacă de altă parte vor fi sigure, că prin aceste sacrificii scopul urmărit se va și pute realiza pe deplin.

Aceste considerațiuni va trebui să le avem înaintea ochilor, dacă voim să ne ajungem scopul, și în consecință va trebui să ținem cont înainte de toate de stările în cari se află băncile noastre, precum și de cea-ce între împrejurările date se poate formula față cu aceste bănci ca o pretensiune justă și echitabilă, și apoi pe aceste baze avem să facem un calcul cât se poate mai real.

Propunerile lansate în seria de „Reflexiuni” ce le am publicat în „Rev. Econ.”, precum și cele formulate mai concret în conferința oficialilor de bancă ținută în Cluj la 18 Sept. a. c., — ni-se pare că nu au ținut cont întru toate de considerațiunile indicate.

Căci iată ce modalități a propus conferința din Cluj, resp. comisiunea ei :

„In privința *pensiunilor* funcționarilor de la bănci, comisia crede că primind direcțiunile băncilor următoarea modalitate, s'ar asigura pe deplin viitorul funcționarilor.

„Fondurile pensiunilor deja existente să rămână intacte. (?) Dotarea acestora în viitor să fie benevolă (!) In schimb (?) băncile și funcționarii să se oblige la formarea unui *fond general de pensiuni*, alimentat astfel :

Cu 2% din venitul curat al fiecărei bănci, (fiind actualul venit al băncilor noastre de preste 1.400,000 coroane, 2% ar fi anual 28,000 K) și cu 2% din salariile funcționarilor (aceste salarii fiind acum de preste 400,000, două % la sută ar face 8000 K anual).

„In chipul acesta în timp de 10 ani fondul general de pensiuni s'ar urca la cifra de preste 1.000,000 K (??), și astfel ar asigura pe deplin liquidarea pensiunilor eventuale.

„O altă *cheie* pentru formarea fondului general de pensiuni ar fi următoarea :

„Funcționarii să contribuie cu 3% din salariul lor, iar fiecare bancă să contribuie *după salariul funcționarilor săi cu de două ori de trei ori cât funcționarii*.

„*Administrarea* fondului general, fie el creat după ori care cheie, s'ar face *autonom* (?) prin fiecare bancă, adică : Fiecare bancă și-ar fructifica cotașiile ei și ale funcționarilor săi — independent, capitalisând în *primii 10 ani* interesele. *După 10 ani* aceste interese ale fondului de pensiuni le-ar administra ca *depuneri*, pentru ca (?) biuroul central să poată *liquida* eventualele pensiuni în raport cu anii de serviciu și după trebuință“.

Un asemenea calcul numai real nu poate fi numit. Căci înainte de toate, dacă am admite chiar, că băncile și funcționarii vor contribui de fapt, an de an, suma de K 28.000 — plus K 8000.—, adică în total K 36,000.— la fondul comun, o asemenea contribuire anuală, capitalisată semestral cu 5% interese, preste 10 ani nu numai că nu ar trece preste un milion coroane, ci ar da numai K 477,117.48, adică o sumă mult prea mică pentru a acoperi pensiunile ce vor trebui să se lichideze la timpul seu pentru un corp de funcționari compus din vreo 300 persoane.

Dar contribuirea anuală de K 36,000.— este cu total *fictivă*. Căci nu credem ca înșiși propunătorii să se gândească serios la aceea, că institutele mari, cari au deja un fond de pensiuni binedotat, să se pună pe bazele mai sus indicate („Fondurile existente să rămână intacte — Dotarea acelor să fie benevolă —”) și să se invoiască cu o contribuire de 2% ale profitului lor la noul fond comun. Credem că cei d'ântii cari s'ar opune la aceasta, ar fi înșiși oficialii acelor institute, cari la nici un cas nu vor fi dispuși a renunța la drepturile lor câștigate, la o pensiuone sigură, în așteptarea unor favoruri mai mult sau mai puțin problematice. Atât de departe nu vom pute duce pretențiile de colegialitate.

Vedem deci, că în urma împrejurării că băncile cele mai mari nu vor fi aplecate a contribui la fondul comun de pensiuni, cuota anuală de contribuire ce o așteaptă propunătorii, se va reduce în măsură însemnată. O altă reducere mare va urma apoi din împrejurarea, că fondul comun nu va pute conta la contribuiri *tuturor* băncilor noastre, și precum în organizația inițiată la 1898 au intrat numai 50 din 82 institute, tot astfel va sta la o parte un număr mai mare de bănci și la această acțiune.

Astfel credem, că chiar și între împrejurările cele mai favorabile, fondul proiectat în decurs de 10 ani abia ar trece preste K 200,000.—, și prin urmare ar rămâne insuficient pentru asigurarea viitorului unui corp de funcționari de vreo 200 persoane și a familiilor acestora.

Dar după părerea noastră posibilitatea de a rezolva chestiunea prin crearea fondului comun de pensiuni, este eschisă nu atât prin insuficiența mijloacelor — căci în fine s'ar pute stabili o cotă de contribuire mai urcată, — ci mai ales prin greutatea ce ar întâmpina *administrarea* fondului, în deosebi în ce privesce normarea și lichidarea pensiunilor.

Conferința funcționarilor, ce e drept s'a ocupat și cu această parte a chestiunii, însă numai cu un moment cu totul secundar al ei. Căci este secundară chestiunea, că fondul proiectat unde să se fructifice.

Momentul mai important și decizător îl vedem noi în rezolvarea întrebării, că *cine să decidă pensionarea și cine să plătească pensiunea*.

Să luăm chestiunea din punct de vedere practic.

Nu va fi nimic mai just și mai natural decât pretenția băncilor cari își impun sacrificii pentru asigurarea pensiunilor oficialilor lor, ca în cas de trebuință — fie din cauza invalidității oficialilor, fie pentru in-

terese de serviciu, — să-și poată pensiona personalul. Noi cel puțin nu ne putem închipui, ca o bancă să se oblighe a ține pe un funcționar, care nu-i aduce nici un folos și de care nu are trebuință, numai pentru-că administrația fondului comun nu s'ar învoi la pensionarea lui sau nu i-ar pute lichida pensiunea. Băncile prin urmare vor reclama cu drept cuvânt competența de a decide pensionarea.

Insă îndată-ce le admitem această competență, am și subminat existența fondului de pensuni.

Căci organele administrative ale fondului comun nu au, și nici nu pot avea, nici o înrîurintă la angajarea oficialilor, nu pot împiedeca ca o bancă sau alta să nu angajeze funcționari, cari — fie pentru fisicul lor, fie pentru însușirile lor intelectuale, — să nu devină prea de timpuriu invalizi ori nefolosibili, ele nu vor pute controla, dacă un oficial întru adevăr este ori nu invalid, sau dacă pensionarea lui este pe deplin justificată prin alte considerațiuni, și nu vor avea mijloace de a împiedeca pensionări abusive. Rolul fondului comun ar fi prin urmare numai: *să plătească pensiunile ce un alt for le va decide*, și credem că nu va fi greu a înțelege, că între asemenea împrejurări în câți-va ani fondul ar deveni cu desăvîrșire insolvent.

Pe această basă deci numai la certe și neînțelegeri ne am pute aștepta, dar scopul nu ni-l-am ajunge.

Crearea unui fond comun de pensuni după părerea noastră ar avea rațiune și s'ar pute realiza numai pe calea înființării unei *Reuniuni de pensuni ori a unui institut de asigurare cu totul independent de conducerea băncilor*, va să dică prin crearea unei instituțiuni cu totul particulare a oficialilor, față de care toate drepturile și datorințele băncilor s'ar reduce la aceea, că fiecare dintre aceste ar pretinde dela oficialii sei să-și asigureze pe această cale o pensiune corespunzătoare, și li-ar da un ajutor, o contribuție suplimentară, pentru achitarea taxelor de membru ori a primelor de asigurare, iar lichidarea pensiunii sau a rentei ori capitalurilor asigurate ar avea să urmeze fără nici o înrîurintă din partea băncilor, sigur numai conform dispozițiilor statutelor reuniunii de pensuni ori a contractului de asigurare, la timpul și în casurile și condițiunile stabilite în aceste normative.

Dacă înțelegem *astfel* proiectul creării unui fond comun de pensuni, atunci ni-se impune în primul rând întrebarea: ce ar fi mai avantajos, crearea unei instituțiuni noue

exclusiv pentru oficialii nostri, ori apoi atașarea lor la o Reuniune de pensuni sau un Institut de asigurare, dintre instituțiunile mari deja existente cu asemenea menire?

Noi credem că ar trebui preferită soluțiunea din urmă, pentru-că o eventuală instituțiune nouă ce am crea noi exclusiv numai pentru trebuințele noastre, după cum am accentuat încă și la alt loc, ar pute conta deocamdată numai la contribuiri modeste, din cari numai după un timp foarte îndelungat și numai fiind favorisați de împrejurări foarte favorabile, s'ar pute desvolta o instituțiune destul de puternică pentru a pute suporta cu siguranță necondiționată plata pensiunilor ce vor fi de lichidat.

Știind ce dezvoltare extraordinară au luat instituțiunile străine vechi și mari cu asemenea mențiuni, și cât de departe merge concurența între aceste, nu ne putem închipui, ca singur numai din resursele atât de modeste de cari am dispune, să putem desvolta noi instituțiunea proiectată pân' acolo, ca să poată oferi membrilor sei acele garanții și avantagii, ce astăzi de fapt ni le ar da instituttele mari străine.

Credem deci, că chestiunii ce ne preocupă, i-se va pute da soluțiunea cea mai avantajoasă prin intrarea în legături cu o reuniune sau bancă dintre instituțiunile mari ce urmăresc asemenea scopuri și sunt astăzi deja pe deplin consolidate.

Studiile ce le-am făcut în această direcțiune, ne-au convins că pe această cale scopul urmărit de noi s'ar pute realiza — deși poate nu în condițiuni ideale, dar totuși în măsură satisfăcătoare și cu siguranță deplină.

Resultatele la cari ne-am pute aștepta pe această cale, le vom arăta în expunerile noastre viitoare.

Drepturile și datorințele comitetului de supraveghiere.

— Controlul în general. —

În privința obligamentului de control al comitetului de supraveghiere L. C., în alinea primă a §-lui 195, conține următoarele dispozițiuni:

„Comitetul de supraveghiere controlează conducerea afacerilor societății în toți ramii de administrare; în scopul acesta este în drept a se informa ori când despre mersul afacerilor societății și a examina registrele, hărțile și cassele ei“.

Din dispozițiunea aceasta a legii reiasă în mod evident intențiunea legislativei, de a extinde controlul

comitetului de supraveghiere asupra întregii averi a societății. Expresiunea „controlează conducerea afacerilor societății în toți ramii de administrare“, nu însemnează și nici nu poate însemna alta, decât că comitetul de supraveghiere, pe lângă examinarea situațiunii financiare a societății, mai este obligat a urmări cu atențiune și principiile, după cari se conduc afacerile societății; anume are a controla comitetul de supraveghiere, dacă măsurile luate de direcțiune corăspund scopurilor societății sau nu, și dacă ele sunt de așa natură, încât să sporească averea societății, respective să aducă câștig. Este adevărat, că în partea din urmă a §-lui amintit sunt înșirate și agendele speciale împreunate cu controlul, cum sunt: examinarea în ori-ce timp a registrelor, hărtilor și casselor; aceasta indicare a agendelor însă nu are, (conform părerii lui Dr. Neumann)¹⁾ alt scop, decât a arăta cadrele între cari are să se misce dreptul de control.

Aceasta înșirare explicativă a agendelor este însă cauza, pentru care în multe locuri s'a înrădăcinat părerea greșită, că comitetul de supraveghiere nu are alt obligament decât a examina registrele și cassa și a se convinge despre existența numărului, a efectelor, a cambiilor, etc., arătate în registrele de cassă, resp. în registrele de cont-curent, etc. De aci provine, că comitetul de supraveghiere numai arareori controlează, dacă de fapt există sau nu celelalte părți de avere ale societății, cuprinse în inventar, cari sunt: imobilele, mărfurile brute și fabricate, mașinile, edificiile, instrumentele, etc.; dacă valoarea arătată în inventar este corăspunătoare valorii lor reale; dacă ele se manipulează corect; și dacă au sau nu lipsă de renovare, etc. Cu atât mai puțin controlează comitetul de supraveghiere procedura direcțiunii, la contractarea de afaceri de drept, la vânzări-cumpărări, la acordarea împrumuturilor, la plasarea capitalurilor, la încassarea pretensiunilor, la reprezentarea societății în fața autorităților și judecătoriilor și, preste tot, măsurile, pe cari direcțiunea le-a luat sau întrelăsat în interesul întreprinderii.

De altă parte dispozițiunile legii, că controlul are să cuprindă *toți ramii de administrație*, au produs nedumeriri în sinul aceluia, cari sunt de părere, că o ingerință atât de mare din partea comitetului de supraveghiere conturbă bunul mers al afacerilor. Cum se poate păstra, pe lângă o astfel de ingerință, secretul oficiului și cum se vor pute finaliza cu succes transacțiunile pendente? — Încercă aceștia. — Dacă rolul comitetului de supraveghiere este a ține, în ce privește controlul, locul șefului, iar alt rol nici nu poate avea, atunci după părerea noastră, obiecțiunea de sus cade. Șeful — în cazul de față totalitatea acționarilor, adecă adunarea generală, — trebuie să caute a-și pune ca substituți oameni, cari să scie păstra secretul; întrelăsând aceasta, va trebui să tragă consecuențele superficialității sale. A limita însă dreptul de control și a

face astfel controlul iluzoriu, din cauza superficialității observate de singuratică societăți pe acțiuni la alegerea membrilor în comitetul de supraveghiere — este imposibil.

Prin urmare controlul cuprinde, în sensul §-lui amintit al legii, tot ce se poate controla din punctul de vedere al intereselor societății, în special cuprinde toți ramii de administrațiune și întreaga avere a societății, afle-se aceea la centrală, la o filială sau ori și unde. Comitetul de supraveghiere are să controleze nu numai conducerea afacerilor, adecă procedura direcțiunii, ci și *executarea*, având a ține cont și de modul cum își împlinesc funcționarii societății agendele; dacă preste tot funcționarii, în ce privește cunoștințele lor de specialitate, zelul și fidelitatea lor, sunt demni de increderea societății și dacă nu se ocupă cumva cu lucruri, cari ar pute da ansă la bănueli de defraudare. În direcțiunea aceasta poate forma obiectul unui control sever, precum observă foarte corect un comentator al dreptului acționar german¹⁾, adeseori chiar și *viața privată* a membrilor din direcțiune. Dacă d. e. un membru al direcțiunii se ocupă cu speculațiuni la bursă, cari trec peste mijloacele sale, atunci avem motiv suficient, de a urmări cu atențiune toate actele sale și mai cu seamă activitatea sa în administrațiunea averii societății.

Aci se naște o întrebare interesantă și controversată. Anume, obligați sunt funcționarii a da ascultare ordinelor și mandatelor comitetului de supraveghiere, emanate dela acesta, în scopul validității agendelor sale de control, — dacă acelea sunt contrare ordinelor și mandatelor direcțiunii? După părerea lui Apáthy²⁾, autorul proiectului legii comerciale, obligamentul acesta al funcționarilor este mai presus de îndoială.

Noi credem însă, că părerea, cumcă funcționarii trebuie să dea ascultare ordinelor comitetului de supraveghiere, chiar și când acelea sunt contrare ordinelor direcțiunii — este greșită. Aceasta fiindcă o asemenea părere stă în opoziție atât cu spiritul instituțiunii comitetului de supraveghiere, cât și cu dispozițiunile legii. Comitetul de supraveghiere în nici un chip și sub nici o formă nu este îndreptățit a se ingera în conducere. Căci el nu este nici organ conducător, nici organ disponent, ci este singur numai organ de control. Rolul lui se încheie cu constatarea eventualelor iregularități și cu aducerea acestora înaintea forului competent. Prin urmare comitetul de supraveghiere nu este autorizat, a curma defectele și a opri actele contrare legii sau statutelor, observate în administrație, și nici nu este îndreptățit a trage la responsabilitate organele societății. Alineatul ultim al §-lui 195 interdicte de altcum apriat, ca comitetul de supraveghiere să fie investit cu alte agende, decât cele cuprinse în §-ul amintit.

¹⁾ Dr. A. Neumann: „A kereskedelmi törvény magyarázata“ vol. I. pag. 613

²⁾ Bauer: „Der Aufsichtsrath“ pag. 77.

³⁾ Kereskedelmi jog, B.-Pest 1876. pag. 439.

De altă parte s'ar nasce cele mai mari anomalii, dacă funcționarii, ca organe subalterne, ar pute, în casuri date, să observe o ținută contrară cu dispozițiunile direcțiunii lor.

Controlul, pe care trebuie să-l exercieze comitetul de supraveghiere într'un cerc atât de larg, variază după scopul ce se urmărește, după extensiunea ce se dă controlului și după modul și timpul exercierii controlului.

De regulă se disting următoarele momente:

Controlul cuantitativ și al valorilor. Controlul cuantitativ are de scop a constata, dacă părțile de avere arătate în registre există de fapt sau nu, anume dacă societatea în adevăr posedă atâtea numărar, atâtea bucăți de diverse efecte, atâtea cambii, atâtea măji metrice de marfă, materii brute, fabricate, etc., atâtea cai, atâtea cară, mașini și alte obiecte, câte arată registrele, resp. inventarul. Mai important decât controlul cuantitativ este *controlul valorilor*, care deja nu se mulțamește cu aceea, că părțile de avere există cuantitativ, ci cercetează mai departe, dacă valoarea reală a acelor corespunde valorii cu care figurează activele din chestiune în registre. Anume, dacă sunt bune, adecă incassabile cambiile din portofoliu, dacă valoarea efectelor arătată la inventar nu întrece valoarea după curs a acelor, dacă marfa fabricată sau brută este în stare bună (nesticată) și dacă nu cumva este de lipsă a face la inventar o reducere a prețului lor, etc. Controlul cuantitativ și al valorilor se face de regulă, *deodată*, dar se poate face și *separat*. D. e. într'o și comitetul de supraveghiere se convinge, dacă starea portofoliului de cambii consună cu registrul special al cambiilor, iar în ziua următoare sau mai târziu controlează bonitatea cambiilor.

Prima modalitate este mai practică și adeseori controlul cuantitativ și al valorilor sunt inseparabile, d. ex. prețuirea mărfurilor și fabricatelor trebuie să se facă, necesarmente, de odată. Dacă controlul se efectuează separat, atunci obiectele trecute prin revisiunea cuantitativă sunt a se păstra sub cheie, până se va fi controlat și valoarea lor.

Revisiunile efectuate din partea comitetului de supraveghiere pot fi mai departe *generale* și *parțiale*; cea dintâiu cuprinde întreaga avere a societății, cea din urmă părți ale aceleia, separate după loc și categorii.

La unele întreprinderi revisiunile generale se pot face numai rar. D. ex. la un institut de bani mai mare scontrarea cuantitativă a efectelor, a cambiilor, etc. și prețuirea acelor, reclamă deja timp mai îndelungat și muncă foarte intensivă; cu atât mai greu se face scontrarea la întreprinderile industriale, de comunicațiune (căi ferate), etc. unde luarea în seamă a fabricatelor, materiilor brute, mașinelor, vagoanelor, etc., poate dura cu săptămânile. Din motivul acesta se și fac revisiunile generale, de regulă, numai odată în an, la încheierea inventarului, excepționând cazul, când comitetul de supraveghiere are motive ponderoase de

a efectui o scontrare chiar și preste an, fără considerare la aceea că prin aceasta mersul regulat al afacerilor ar suferi încâtva. O astfel de revisiune poate face comitetul de supraveghiere ori și când, fără a ține cont de spese ori de alte considerațiuni. Cu atât mai necesară este însă revisiunea parțială, care cuprinde scontrarea singuraticelor părți de avere. D. ex. se scontrează cassa, portofoliul de cambii, magazinele, mașinele, imobiliile sau se examinează părțile de avere aflătoare la centrală ori la o filială. Dacă obiectul scontrării se află la dispozițiune în cantitate mai mare, încât revisiunea reclamă timp mai îndelungat și ostenală mai mare, atunci comitetul de supraveghiere se poate convinge câte odată, dar nu totdeauna, și numai prin o *scontrare de probă*, despre ființa și valoarea respectivelor părți de avere. La scontrarea cassei d. ex. se pot face la bancnotele aflătoare în pachete și la monetele pachetate în saci numai câteva numărări de probă; tot în modul acesta se poate procede și la scontrarea mărfurilor și fabricatelor aflătoare în dulapuri ori în baluri; pe când cantitatea și valoarea portofoliului de cambii se poate constata numai, dacă se va lua sub revisuire bucată de bucată fiecare cambie.

Scontrarea se poate *anunța înainte* sau se poate face *pe neașteptate*, cu alte cuvinte, se poate efectui la perioade fixe sau la intervale nedeterminate. În cazul prim, comitetul de supraveghiere comunică direcțiunii, din cas în cas sau odată pentru totdeauna, timpul, când se efectuează scontrarea; în cazul din urmă comitetul de supraveghiere face scontrarea fără nici o înștiințare prealabilă. Greșesc aceia, cari cred, că efect are numai scontrarea neașteptată. Unde lucrurile sunt în regulă, acolo nu este necesitate de scontrare neașteptată; iar unde sunt iregularități, acolo nici scontrarea neașteptată nu ajută nimic; din contra relele existente le poate descoperi și scontrarea anunțată. Cu toate acestea se pot ivi casuri, în cari comitetul de supraveghiere va trebui să facă o scontrare neanunțată, deja din motivul acela, ca să delăture ori-ce bănuială de complicitate cu cei culpabili, sau să imprăștie oarecari nedumeriri, ce s'ar fi născut. În cazul acesta comitetul de supraveghiere nu înștiințează prealabil pe nimeni, dar face scontrarea, după posibilitate, într'un timp, când administratorii pot fi de față și când scontrarea nu conturbă mersul afacerii. La asemenea revisiuni însă este absolut indispensabil să fie prezenți aceia, sub a căror administrare stă averea, ce este a se scontra, precum și direcțiunea sau cel puțin reprezentantul aceleia, presidentul ori directorul executiv, spre a pute servi în cas de lipsă cu informațiuni.

Controlul poate cuprinde examinarea registrelor, a evidențelor și censurarea documentelor; mai departe poate avea de scop, a scruta, pe baza proceselor verbale ale direcțiunii și a altor date, după motivele și autorii singuraticelor dispozițiuni și acțiuni ale direcțiunii. Mai presus de toate însă trebuie să formeze pentru comitetul de supraveghiere obiect de control

pasivele societății, cari sunt a se examina nu numai la revisuirea încheierii anuale, ci ori de câte ori voiesce comitetul de supraveghiere să statorească situațiunea financiară a societății. Controlul pasivelor este acela, care este mai mult neglijat la multe societăți pe acțiuni; un lucru acesta, de care administratorii lipsiți de conștiință se folosesc mai des întru ascunderea manoperelelor lor frauduloase; anume: sau retac unele sarcini, cu scop de a urca profitul, sau consideră și plătesc drept pasive pretensiuni neexistente sau cel puțin dubii. Despre modul cum sunt a se controla pasivele vom tracta cu altă ocaziune.

Controlul are să se extindă în fine asupra *formațiunii profitului* și în nex cu aceasta asupra *speselor administrative*. Proveniența și mărimea profitului se poate stabili și censura, în totalitate, numai odată pe an, cu ocaziunea examinării socotelilor de încheiere; dar un comitet de supraveghiere bun, care examinează singuraticile părți de avere și registrele societății, și prin urmare urmăresce cu atențiune mersul afacerilor, va avé și preste an adeseori ocaziune ași forma o icoană fidelă despre modul cum se formează câștigul. Spre scopul acesta comitetul de supraveghiere este autorizat a examina, afară de registrele de contabilitate, încă și prețurile curente, conturile, listele sau notele de escompt, scrisorile primite și trimise, cu un cuvânt tot, ce poate ilustra formarea profitului. Mai multă atențiune trebuie să se dea *speselor de administrațiune*, a căror examinare din partea comitetului de supraveghiere nu este legată de revisiunea socotelilor, fiind-că cheltuielile sunt în ori ce moment evidente din registre. Examinarea repetită și minuțioasă a conturilor de spese și eventuala excepționare a acelor se impune comitetului de supraveghiere cu atât mai vârtos, cu cât cheltuielile exagerate se pot impede la timp numai prin revisiuni făcute preste an. La examinarea conturilor de încheiere i se presintă comitetului de supraveghiere fapte deja implinite și numai cu greu revocabile; în special nu se mai pot evita consecvențele dănuoase ale cheltuielilor exagerate. Societatea, ce este drept, poate trage direcțiunea la răspundere pentru cheltuielile superflue ori chiar nejustificate; dreptul acesta însă se poate validita numai prin lungi procese, pe când prin intervențiunea energetică și la timp a unui comitet de supraveghiere consciu de datorințele sale, pot fi scutiți de procese, și de discordiile adeseori mai dănuoase decât procesele, atât membrii direcțiunii, cât și societatea.

Trad. de cp.

LEGIslațiune.

Program de acțiune pe terenul economic.

În mesagiul de tron, rostit la 28 Octobrie n. în palatul regal din Buda cu ocaziunea deschiderii parlamentului ungar, s'a desfășurat un proiect vast de acțiune pe terenul politiceii economice. Problemele economice, am puté dice, sunt scoase în primul plan. Între aceste se numără următoarele:

Regularea stabilă pe basa complanării juste și echitabile reciproce a *afacerilor comerciale dintre Ungaria și Austria*.

În scopul pregătirii convențiunilor comerciale internaționale *se va statori de nou tarifa vamală generală*, ce are menirea să apere toți ramiile de producțiune economică: agricultura și industria.

Se va încheia *transacțiunea financiară cu Croația și Slavonia*.

Regularea de urgență a chestiunii *imigrărilor și emigrărilor* și în legătură cu aceasta înființarea poliției de stat la frontierele țării.

Pentru unificarea și simplificarea agendelor publice în interesul contribuenților se vor modifica *afacerile de cassă și exactorat ale municipiilor*.

Se vor reforma *dările directe*, punându-se pe basă unitară și justă.

Mineritul se va pune pe base moderne prin crearea unei *legi noué a minelor*.

Se vor face propunerile de lipsă în scopul terminării definitive a operațiunilor privitoare la *regularea valutei*.

Se va lucra în mod stăruitor pentru schimbarea situațiunii nefavorabile a economiei, a industriei și a comerțului. În acest scop se va da ajutor produselor naționale și muncii naționale în toate direcțiunile, prin investiții rodnice; se vor desvolta drumurile naturale de apă și se vor crea drumuri de apă artificiale; se va desvolta piața pe seama produselor noastre agricole și industriale; se vor conserva piețele din străinătate și se vor câștiga piețe noué; se va da deosebită îngrijire asociațiilor.

Se vor regula în mod fundamental chestiile de *agricultură*, consultându-se specialiști în chestiuni agro-nomice, de colonisări și a împărțirii de pământ.

În privința *industriei și comerțului* sunt luate în prospect dispoziții însemnate în scopul ridicării circulației și a ieftinirii ei, cum și în scopul desvoltării comunicației pe căile ferate și pe apă. Se vor continua în acest scop lucrările pentru crearea unui port comercial în Budapesta și se va presenta proiectul de lege referitor la *căile ferate vicinale*.

Legea industrială se va modifica în scopul desvoltării puterii cooperative și ridicării destoiniciei în concurență a micilor industriași.

Se va rezolva chestia asigurării muncitorimii în contra accidentelor.

Se va regula *comerțul ambulant* și chestia *tîrgurilor*, apoi chestia *concurenței neonesté* și statificarea *măsurilor*.

*

Proiectul nouei legi a minelor, amintit în mesagiul tronului între obiectele cu cari va avé să se ocupe dieta, este mai de mult terminat în ministerul de finanțe. Proiectul formează un codice voluminos, în care își află resolvirea toate afacerile ce stau în legătură cu dreptul minier și peste tot cu minele. Proiectul a fost comunicat celorlalte ministerele interesate, și în scurt timp va fi înaintat dietei.

JURISDICȚIUNE.

Decisiuni curiale.

Revisuirea procesului cambial pe cale civilă. Un proces cambial în care s'a adus deja sentință intrată în vigoare de drept, nu mai poate fi revisuit pe cale civilă.

*

(Curia reg. Nr. 660/901)-

Validitatea pretensiunilor asigurate prin ipotecă. Partea îndreptătită a și validitatea pretensiunea asigurată prin ipotecă poate piri pe ori care dintre proprietarii imobilului ipotecat, fiind-că fiecare proprietar are să răspundă cu partea lui de ipotecă pentru pretensiunea întreagă.

(Curia reg. Nr. 5635/901).

*

Încassarea primei de asigurare. Se întâmplă adeseori, că societățile de asigurare își trimit organele subalterne pe la asigurați pentru încassarea primelor de asigurare. În polița de asigurare însă se spune totdeauna, că societatea nu este obligată la aceasta, ci asiguratul are să se îngrijască însuși de plata punctuală a primei. Într'un cas concret, o societate de asigurare a denegat plata sumei de desdaunare, sub cuvânt, că prima nefiind solvită la timp, obligamentul ei a încetat. Asiguratul din contră susținea, că de încassarea la timp a primei ar fi trebuit să se îngrijască societatea, și și baza aceasta aserțiune pe textul biletelor de prime subscrise de dânsul, conform cărora: „prima este a se plăti la prezentarea biletului“. Curia a admis aceasta argumentare și a decis cauza în favorul asiguratului.

(Curia reg. Nr. 1088/900).

REVISTA FINANCIARĂ.

Situațiunea.

Sibiu, 7 Novembre 1901.

© Banca Angliei la 1 Nov. a. c. a urcat etalonul oficial dela 3 la 4 procente. Această urcare se aștepta cu siguranță încă de o săptămână, prin urmare piețele monetare n'au fost surprinse. Conform conspectului Băncii, publicat la prima curente, rezerva arată o reducere de 948,009 punți sterling, și astfel rezerva de aur cifra la finea unei expirate 23,882 milioane punți. În același period al anului trecut, când scontul nota tot 4 procente, rezerva era de 21,097 milioane. Comparând aceste date și luându-se în considerare împrejurarea că piețele continentale sunt dominate de o generală stagnațiune economică, — ne vom pute convinge, că urcarea scontului la banca engleză n'a fost o urmare a status-ului slab, ci mai vârtos un mijloc de precauțiune din partea institutului de emisiune pentru împedecarea unui eflux prea mare de aur. Transportațiunile de aur făcute în spre Germania sunt de mai puțină importanță, mai însemnate sunt însă măsurile luate din partea băncilor și financiarilor francezi, cari își retrag bonurile din Anglia și America. Sumele colosale plasate pe termen scurt din partea Franței, în țările amintite, nu se mai prolongesc. Se crede, că haute-finanțelul Parisian n'a fost indemnat a lua aceste măsuri în urma proiectatei emisiuni de rentă în suma de 265 mil. franci, ci mai vârtos de teamă, că erumpând eventual o generală grevă a lucrătorilor de mine, ușor s'ar pute provoca o revocare a depozitelor din partea mulțimei de mici capitaliști. Se crede că urcarea etalonului băncii engleze nu va avea deocamdată vr'un efect asupra politice de dobândă a piețelor continentale, cu atât mai vârtos că acest pas n'a venit pe neașteptate. Discontul privat notează $3\frac{1}{4}$ procente, în casuri excepționale $3\frac{1}{2}$ procente. Este întrebare însă dacă Banca Angliei nu va fi nevoită să mai urce încă scontul până la încheierea anului, fiindcă în Novembre și Decembre de regulă sunt mai mari și cererile interne. În anul expirat, de exemplu, s'au fost redus rezervele în ultimele două

luni (în urma cererilor din țară) dela 21,097 la 16,211 milioane punți, adică aproape de cinci milioane și cu toate acestea s'a menținut etalonul de 4 procente.

Urcarea dobânzii va avea de urmare o îmbunătățire a cursului de devise englezești și cu deosebire a cotărilor din Paris, cari s'au fost redus până la 25.09. Discontul privat în Paris se menține încă sub nivelul celui oficial adică la $2\frac{2}{3}$ până la $2\frac{7}{8}$ procente. La Berlin încă devisele asupra London notează cu termen scurt numai 20.36. În Germania deocamdată nu se vor lua dispozițiuni pentru urcarea etalonului, fiindcă rezerva Reichsbank-ului n'a scăzut în așa dimensiune, după cum se presupunea. În ședința consiliului central al Băncii, ținută la 30 Octobrie, presidentul Koch a constatat, că starea rezervei, cât și situațiunea tirgului monetar internațional, nu sunt de așa, ca să dea ansă la o schimbare a etalonului, fiindcă ultima urcare a scontului din 23 Septembrie dela $3\frac{1}{2}$ la 4% , a avut de urmare o restringere corespunzătoare a cererilor de bani. Prin urmare atât urcarea scontului din London, cât și retragerea bonurilor franceze nu vor da naștere la schimbarea situațiunii tirgului monetar din Berlin, fiindcă în timpul din urmă pretensiunile engleze și franceze din Germania s'au redus în măsură însemnată.

La noi s'a simțit urcarea scontului din London numai printr'o încordare mică a cursului de devise. Ultima luni expirate a trecut fără deosebite greutăți. La centrala Băncii Austro-Ungare din Budapesta s'au prezentat cambii în suma de 27 mil. coroane față de scadențele zilei în sumă de 7 mil. coroane; iar la centrala din Viena 15 mil. față 8.8 mil. cor. scadente. În Viena s'au plasat cu ușurință cambii de bancă cu $3\frac{1}{3}$ procente.

Monete de 10 K aur. Cu începere dela 28 Octobrie a. c. centralele din Viena și Budapesta ale Băncii Austro-Ungare au pus în circulațiune monete de aur à K 10.—; iar filialele cu începere dela 30 Octobrie a. c.

Adunarea generală a Băncii Austro-Ungare se va ține conform usului de până acum, în luna Februarie 1902; direcțiunea băncii invită acum pe acționarii, cari voiesc să participe la adunarea generală, să și depună ori vinculeze până la 30 Novembre a. c., la centrala din Viena ori din B.-Pesta sau la vreo filială a Băncii, câte 20 acțiuni, transcrise pe numele lor și datate înainte de 1 Iulie 1901.

AGRICULTURĂ.

Situațiunea agricolă.

În Ungaria. Din raportul publicat de ministerul de agricultură la 30 Octobrie a. c. se vede, că în jumătatea a doua a unei Oct. au fost multe ploii — cu excepțiunea regiunilor sudice ale țării, unde a precumpenit timp uscat și vântos. Semănatul în partea cea mai mare s'a sfârșit, cele mai multe semănături au răsărit și sunt frumoase. Semănăturile de rapită în cea mai mare parte sunt slabe. În grâul de toamnă și în secară vermi și insectele — îndeosebi musca de Hessa — au făcut în unele locuri mari stricăciuni. În Transilvania și în regiunile sudice șoarecii au nimic parțial semănăturile. Recoltarea unor plante, s. e., a napilor s'a continuat în jumătatea a doua a lui Oct. În unele locuri s'a arat și semănat, îndeosebi în Bănat, unde din cauza secetei semănatul s'a întâr-

